

Kdy do důchodů a za kolik

11. aktualizované vydání

Jan Přib

- § předčasný odchod do důchodu
- § výpočet výše důchodů pro rok 2009 a 2010
- § penzijní připojištění
- § tabulky a příklady pro výpočet důchodů

právo § každého

PRÁVNÍ STAV K 1. 1. 2010

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Edice Právo pro každého

JUDr. Jan Příb

Kdy do důchodu a za kolik

11. aktualizované vydání

Vydala GRADA Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7, jako svou 3 844. publikaci

Foto na obálce allphoto.cz

Odpovědný redaktor ing. Václav Marád, CSc.

Počet stran 128

Jedenácté vydání, Praha 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005,
2006, 2007, 2008, 2009, 2010

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© **GRADA Publishing, a.s., 2010**

ISBN 978-80-247-3292-3 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-6517-4 (elektronická verze ve formátu PDF) © Grada Publishing, a.s. 2011

GRADA Publishing: tel.: 220 386 401, fax 220 386 400, www.grada.cz

OBSAH

Úvod	9
1. Obecné otázky důchodového pojištění	11
Základní principy důchodového pojištění	11
Právní úprava důchodového pojištění	13
Druhy důchodů a jejich výše	14
Nárok na důchod a na jeho výplatu	15
Odchod do důchodu	16
2. Základní prvky pro výpočet důchodů	18
Doby pojištění	18
Přehled dob pojištění	18
Doby pojištění a pojistné na důchodové pojištění	33
Souběh dob pojištění a náhradních dob pojištění	35
Prokazování dob pojištění	35
Výpočtový základ	37
Definice výpočtového základu	38
Osobní vyměřovací základ zjištěný z výdělků	38
Osobní vyměřovací základ zjištěný z dřívějšího základu	44
Osobní vyměřovací základ při dlouhodobé péči o bezmocné nebo závislé osoby	46
Postup při určení výpočtového základu	47
3. Důchodový věk	49
Stanovení důchodového věku	49
Obecný důchodový věk	50
Snížený důchodový věk	52
Snížený důchodový věk v důsledku získání stanoveného počtu let v preferovaných zaměstnáních	52
Snížený důchodový věk na základě nařízení vlády č. 557/1990 Sb.	57
Snížený důchodový věk podle nařízení vlády č. 363/2009 Sb.	58
Snížený důchodový věk v důsledku účasti v odboji	59
Individuální důchodový věk	60
4. Starobní důchod	61
Druhy starobního důchodu	61
Podmínky nároku na starobní důchod	61
Podmínky nároku na obecný starobní důchod	62

Podmínky nároku na předčasný starobní důchod	63
Výše starobního důchodu	64
Obecné zásady stanovení výše starobního důchodu	64
Postup při výpočtu starobního důchodu	65
Výše obecného starobního důchodu	66
Výše předčasného starobního důchodu	72
Přepočet starobního důchodu	73
Přepočet obecného starobního důchodu	74
Přepočet předčasného starobního důchodu	74
Poskytování starobních důchodů při výdělečné činnosti	77
Poskytování obecného starobního důchodu při výdělečné činnosti	77
Poskytování předčasných starobních důchodů při výdělečné činnosti	78
5. Volba vhodného data odchodu do starobního důchodu	79
Kritéria pro volbu data odchodu do starobního důchodu	79
Příklady volby data odchodu do starobního důchodu	82
6. Souběh nároků na důchody	90
Souběh nároků na starobní důchody	90
Souběh nároků na starobní důchod a invalidní důchod	90
Souběh nároků na starobní důchod a vdovský nebo vdovecký důchod	91
7. Zvyšování důchodů	94
Pravidla pro zvyšování důchodů	94
Zvýšení důchodů v letech 1996 až 2008	96
Zvýšení důchodů od ledna 2009	97
8. Žádost o důchod a řízení o přiznání důchodu	99
Informativní osobní list	99
Podávání žádostí o důchod	99
Rozhodnutí o důchodu	101
Přezkoumávání rozhodnutí o důchodu	102
9. Povinnosti důchodců a zaměstnavatelů	105
Povinnosti důchodců	105
Povinnosti zaměstnavatelů	107
Příslušnost zaměstnavatelů k provádění důchodového pojištění	107
Obecné povinnosti zaměstnavatelů	108
Povinnosti zaměstnavatelů týkající se důchodců	109
Odpovědnost zaměstnavatelů	110

10. Penzijní připojištění	111
Charakteristika penzijního připojištění	111
Účast na penzijním připojištění	112
Staré a nové smlouvy o penzijním připojištění	113
Nároky účastníků penzijního připojištění	114
Příspěvky na penzijní připojištění	115
Daňové zvýhodnění penzijního připojištění	117
11. Právní předpisy důchodového pojištění (k 1. listopadu 2009)	119
Tabulky pro výpočet důchodů	123

O AUTOROVĚ

JUDr. Jan Přeb, CSc. (1950) je odborníkem na důchodové pojištění a další otázky sociálního zabezpečení. Od ukončení studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v roce 1973 pracuje v oblasti legislativy sociálního zabezpečení na Ministerstvu práce a sociálních věcí.

Je spoluautorem platného zákona o důchodovém pojištění z roku 1995 i zákonů o sociálním zabezpečení z let 1975 a 1988 a podílí se na tvorbě dalších sociálních předpisů. Působí rovněž v komisi Legislativní rady vlády pro pracovní právo a sociální věci.

Přednáší pro odbornou veřejnost a své dlouholeté zkušenosti ze sociální oblasti využívá též při publikační činnosti. Publikuje v odborných časopisech, podílí se na přípravě učebních textů pro Právnickou fakultu UK a je spoluautorem řady publikací z oblasti sociálního zabezpečení.

ÚVOD

Odchod do důchodu se týká prakticky každého a s přibývajícím věkem se občané stále více zajímají o své důchodové pojištění, a to zejména o možnosti odchodu do důchodu a o výši budoucího důchodu. Občan může mít jistě v době, kdy skončil svou pracovní aktivitu, i jiné příjmy než důchody z důchodového pojištění (například dávky penzijního připojištění od penzijního fondu, důchod od pojišťovny, výnosy z akcií a jiných cenných papírů, úroky z vkladů u bank nebo příjmy z majetku), avšak stále platí, že pro naprostou většinu našich občanů je starobní důchod jediným nebo aspoň hlavním zdrojem finančního zajištění po ukončení pracovní aktivity v důsledku dovršení důchodového věku. V České republice z více než tří milionů vyplácených důchodů tvoří starobní důchody tři pětiny. Proto také otázky důchodového pojištění jsou v popředí zájmu budoucího důchodce i občana, který důchod již pobírá. Otázky odchodu do důchodu a možnosti další pracovní aktivity při pobírání důchodu však zajímají též zaměstnavatele, pro které odchod jejich zaměstnance do důchodu představuje významnou skutečnost v jejich personální práci. Zejména těmto skupinám je tato publikace určena a výklad důchodového pojištění je proto zaměřen na praktické otázky důchodového pojištění. Publikace však může být užitečná i tomu, kdo má zájem seznámit se blíže s důchodovým pojištěním, neboť i lidé středního a mladšího věku jsou účastní důchodového pojištění a jejich výdělečná činnost ovlivňuje jejich budoucí důchodové nároky.

Publikace je zaměřena především na otázky, které si klade patrně každý, kdo v brzké době dovrší věk potřebný pro odchod do starobního důchodu nebo tento věk již dovršil a chce požádat o přiznání starobního důchodu. S právními předpisy důchodového pojištění se občan může sice sám seznámit, avšak nemusí všem ustanovením těchto předpisů plně porozumět a zejména vystihnout všechny souvislosti nebo možnosti, které má. Patrně jen po přečtení zákona o důchodovém pojištění si občan nebude například jistý, zda se mu podaří vypočítat si přesnou výši svého důchodu k určitému datu a zvolit pro něho nejvýhodnější variantu. Účelem publikace je proto srozumitelně vysvětlit ty otázky, které občana zajímají v souvislosti s odchodem do starobního důchodu, a pomoci mu orientovat se v jednotlivých pojmech a institutech důchodového pojištění.

Tato publikace podává názorný výklad jak si vypočítat důchod, jaké údaje jsou k tomu potřebné, jaké jsou konkrétní podmínky nároků na jednotlivé druhy starobního důchodu, kdy je nejvýhodnější odejít do starobního důchodu (letos nebo až příští rok), kdy lze požádat o přiznání předčasného starobního důchodu a jaký okamžik k přiznání předčasného starobního

důchodu volit, aby krácení důchodu bylo co nejmenší, kdy lze důchod přepočítat, jaké jsou podmínky pro výplatu důchodu při výdělečné činnosti, povinnosti pracujících důchodců a jejich zaměstnavatelů, jak se o důchod žádá apod. Publikace by měla přispět k rozhodnutí, kdy je nejvýhodnější požádat o přiznání důchodu, tj. být nápomocná k volbě vhodného data odchodu do důchodu. Cílem publikace je podat též základní informace o otázkách souvisejících s odchodem do důchodu a nabídnout řešení některých obtížných sociálních situací, jako jsou ztráta zaměstnání v předdůchodovém věku nebo zdravotní problémy. Pro názornost a lepší srozumitelnost obsahu publikace čtené příklady a ukázky výpočtů.

S důchodovým pojištěním úzce souvisí penzijní připojištění se státním příspěvkem, které představuje doplňkový zdroj příjmů občana zejména ve stáří nebo při invaliditě. Penzijní připojištění je rozvíjeno i v České republice, a to prostřednictvím penzijních fondů. Penzijní připojištění je podporováno státem a penzijní fondy podléhají státnímu doзору. Úloha penzijního připojištění bude v budoucnu stále více vzrůstat, a proto se pozornost v této publikaci věnuje též penzím z penzijního připojištění. Protože penzijní připojištění představuje významnou možnost, jak si svůj důchod „vylepšit“, publikace podává základní informace o tomto systému a o uzavírání smluv o penzijním připojištění.

Publikace je zpracována tak, aby měla především metodologický charakter a podala praktický výklad otázek spojených s odchodem do důchodu jak v blízké době (v období let 2009 a 2010), tak i v dalších letech. Publikace není teoretickou prací ani nepředstavuje podrobný právní komentář předpisů důchodového pojištění; jejím posláním je přispět k potřebné informovanosti občanů i zaměstnavatelů o otázkách odchodu do důchodu a další aktuální problematice důchodového pojištění.

Publikace vychází z právního stavu k 1. listopadu 2009 a zahrnuje i změny schválené s účinností od roku 2010. Publikace upozorňuje též na hlavní změny v důchodovém pojištění, které byly schváleny v roce 2008 (jedná se o zákon č. 306/2008 Sb.) a které nabývají účinnosti až od roku 2010.

1. OBECNÉ OTÁZKY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

V zájmu lepšího pochopení úpravy důchodového pojištění je účelné nejprve stručně charakterizovat platný systém důchodového pojištění a uvést základní principy, jimiž se řídí.

Základní principy důchodového pojištění

Důchodové pojištění má v České republice dlouholetou tradici. Již za první Československé republiky, konkrétně ve 20. letech dvacátého století, byly přijaty právní předpisy, které důchodové pojištění rozšířily na prakticky všechny osoby činné v zaměstnaneckých vztazích. Od roku 1948 byly důchodového pojištění účastny též osoby samostatně výdělečně činné. Tato skutečnost, tj. **účast prakticky všech ekonomicky aktivních osob na důchodovém pojištění**, patří mezi základní principy i současného systému důchodového pojištění založeného zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (tento zákon je dále citován ve zkratce jako **ZDP**). ZDP nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996.

Mezi další základní principy důchodového pojištění v České republice patří **princip jednotné úpravy**. Pro jednotlivé skupiny pojištěnců, tj. zaměstnance v pracovním poměru, osoby ve služebním poměru, osoby samostatně výdělečně činné, členy družstev a ostatní skupiny pojištěnců, platí jednotné zásady pro nároky na důchody a jejich výpočet. V České republice není tedy samostatný systém důchodového pojištění pro zaměstnance, pro osoby samostatně výdělečně činné, pro vojáky a další osoby ve služebních poměrech, pro členy družstev apod., jak je tomu v některých jiných státech (také v České republice platily dříve samostatné právní úpravy pro některé skupiny osob – například zvláštní úprava pro družstevní rolníky byla zrušena v roce 1975 s účinností od 1. ledna 1976). Podle ZDP se také již neuplatňuje zvýhodnění některých profesí, jak tomu bylo až do 31. prosince 1992 pro vyjmenovaná zaměstnání zařazená do I. nebo II. pracovní kategorie (jednalo se například o zaměstnání v hornictví), popřípadě u osob ve služebním poměru zařazených do I. nebo II. kategorie funkcí.

Charakteristickým rysem našeho důchodového pojištění je **povinná účast** na důchodovém pojištění při splnění zákonem stanovených podmínek. To například znamená, že občan se nemůže vyvázat z důchodového pojištění (podat žádost o vynětí ze systému) a přestat platit pojistné, a to i kdyby měl dostatečné příjmy k zajištění svého stáří nebo již pobíral starobní důchod. Ve stanovených případech se však naopak může sám přihlásit k dobrovolné účasti na důchodovém pojištění (§ 6 ZDP).

Dalším základním principem důchodového pojištění je **obligatornost dávek** důchodového pojištění, tj. při splnění stanovených podmínek vzniká na důchod z důchodového pojištění právní nárok. Dobrovolné dávky (jako byl například v dřívějším důchodovém zabezpečení sociální důchod) důchodové pojištění neupravuje.

Na princip nárokovosti dávek navazuje **zajištění soudní ochrany**, neboť ve věcech důchodového pojištění se uplatňuje soudní přezkoumávání rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení a ostatních plátců důchodů, která se týkají důchodů z důchodového pojištění, a to v rámci správního soudnictví; v první instanci je přitom příslušný krajský soud.

Důchody z důchodového pojištění jsou **garantovány státem**, neboť výdaje na důchodové pojištění jsou součástí výdajů státního rozpočtu (pojistné na důchodové pojištění se však vede na samostatném účtu státního rozpočtu a v zákoně o státním rozpočtu se uvádí také jako samostatná položka příjmů státního rozpočtu). Důchodové pojištění provádějí státní orgány; garance státu by však byla zachována i v případě, že by důchodové pojištění prováděla veřejnoprávní instituce, neboť nelze ponechat důchodce bez důchodu, na kterém jsou existenčně závislí.

Na důchodové pojištění se **platí stanovené pojistné**. Sazba pojistného na důchodové pojištění činí 28 % z vyměřovacího základu; má-li pojištěnec zaměstnavatele, podílí se na platbě pojistného na důchodové pojištění zaměstnavatel (v tomto případě platí zaměstnavatel 21,5 % a zaměstnanec 6,5 %). Za zaměstnance odvádí pojistné na důchodové pojištění měsíčně jeho zaměstnavatel; osoba samostatně výdělečně činná platí toto pojistné sama, a to formou měsíčních záloh a ročního zúčtování.

V důchodovém pojištění se uplatňuje **princip solidarity**, a to především pojištěnců s vyššími příjmy s pojištěnci s nižšími příjmy. Tento princip se v praxi projevuje především ve způsobu stanovení výše důchodu, neboť od určité výše se základ pro výpočet důchodu redukuje, tj. nezohledňuje se plně. Dále se v důchodovém pojištění uplatňuje solidarita osob ekonomicky aktivních s osobami, které pobírají důchody, neboť vybrané pojistné na důchodové pojištění slouží k úhradě vyplácených důchodů; uplatňuje se tedy **princip** tzv. **průběžného financování** (vybrané pojistné se průběžně spotřebovává a nevytvářejí se kapitálové fondy).

Pro český systém důchodového pojištění je charakteristický též velmi **široký okruh náhradních dob pojištění**, tj. dob, za které pojištěnec neplatí pojistné na důchodové pojištění, a přesto se mu tyto doby započítávají pro účely důchodového pojištění. Tento výrazný sociální aspekt našeho důchodového pojištění, který je výhodný pro pojištěnce, však stále více negativně působí na finanční bilanci systému, a proto byly v roce 1997 schváleny určité úpravy ohledně vlivu náhradních dob pojištění